

tanfolyamokat lehet szervezni és ez által emelni a munkásosztály szak-képzettségét ami a munkások egyéni hasznát is jelenti és a társadal-munk közös érdekeit is szolgálja.

Munkás és hivatalnok lakások építése szintén a V. A. terhére történhet. Azonkívül a V. A. eszközei szociális és kulturális intézmények kiépítésére és megszervezésére is szolgálnak. Ezen intézmények lehet-nek csecsemő vagy gyermek napközi otthonok, tanonc otthonok, orvosi rendelők, közös munkásétkezdék stb. A kultúrintézmények alatt mun-kásklubok, könyvtárak, olvasótermek, mozi, sportpályákat stb.-t értünk.

Mint a rövid felsorolásból láthatjuk a V. A. széles lehetőséget nyújt arra, hogy munkásosztályunk kiemelkedjék eddigi elnyomottságából és lerázza magáról a tőkés társadalom hagyatékát: kulturális elmaradott-ságot. — Hogy már tervgazdaságunk első évében biztosíthassuk mun-kásaink közvetlen részesedését a múlt évben kitermelt haszonból, nép-hatóságaink rendelkezéseinek értelme szerint, az összes állami, ipari, bányai, vendéglátó, építkezési, kereskedelmi stb. vállalatok kötele-sek az 1946. évi haszon bizonyos százalékát a vezetőségi alap javára írni. Így napjainkban már tanúi vagyunk, országunk történetében elő-ször, hogy a munkás részesedést kap üzemének kitermelt értékéből, hasznából!

A legújabb rendelkezések szabályozzák a különböző különleges munkákkal foglalkozó vállalatok (pl.: ki és behozattal foglalkozó keres-kedelmi vállalatok stb.) vezetőségi alapja megszervezésének módját és a haszon, illetve a forgalomból való részesedését. Az által, hogy az álla-mi vasutak is gazdasági vállalatok lettek, a vasúti munkásoknak és al-kalmazottaknak is lesz alkalmuk, hogy részesüljenek a vezetőségi alap anyagi eszközeiből.

Végül, még egyszer alá kell húznunk, hogy a V. A. csak egy lán-cszeme annak a rendszernek, amely napjainkban dolgozó néptömegeink munkáján épül ki és amely népeink jobb jövőjét jelenti — öt éves ter-vünknek.

KÜL- ÉS BELPOLITIKA A TÖKÉSRENDSZER ÁLTALÁNOS VÁLSÁGÁNAK KORSZAKÁBAN

Irta: Varga Jenő

A tőkés államok bel- és külpolitikájának a tőkés rendszer általános válságának korszakában megvannak a maga jellegzetes vonásai; ezek különböztetik meg az e korszak előtt folytatott politikájától.

Sztálin 1946 február 9-én tartott beszédében megjegyezte: »A marxis-ták többször kifejezték, hogy a világgazdaság tőkés rendszere magában hordozza az általános válság és a háborús összetűzések elemeit...« Marx abban az időben, amikor a tőkés rendszer még felemelkedő vonal-ban fejlődött, azt állította, hogy ezen rendszer összeomlása elkerülhe-tetlen. Rámutatott arra, hogy történelmi értelemben a tőkés berendez-kedés mulandó társadalmi rendszer és távolról sem végleges formája az emberiség életének, mint ahogyan azt a polgárság valamennyi közgaz-dásza és politikusa állította.

A történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy az egyik termelési rend-ből a másikba való átmenethez az egész világon meglehetősen hosszú időszakra van szükség. Ezt az időszakot a társadalmi rendszer általános válságának nevezhetjük. Lenin, mint ismeretes, az imperializmust hal-

dokló tőkés rendszernek nevezte; nyilvánvaló, hogy egy társadalmi rendet haldoklónak nyilvánítani annyit jelent, mint azt mondani, hogy az válságos állapotban van.

A tőkés országok kül- és belpolitikai jellemzéséhez a rendszer általános válságának időszakában mindenekelőtt azt kell megállapítani, hogy a válság mikor kezdődött.

Természetesen helytelen volna egy bizonyos évet, hónapot vagy napot — mint a tőkés válságnak kezdetét — megjelölni. De Lenin azon megállapításából kiindulva, hogy az imperializmus a haldokló tőkés rendszert jelenti, azt a következtetést lehet levonni, hogy annak általános válsága akkor kezdődik, amikor a szabad tőkés rendszerből a monopolisztikusba való átmenet a tőkés világ fontosabb országaiban bezárult, azaz körülbelül a XX. század elején.

Tehát már az első világháború előtt is fennállott a tőkés rendszer általános válsága. De fennállása akkor még nem jelentett olyan politikai tényezőt, amely döntő befolyást gyakorolt volna a tőkés országok kül- és belpolitikájára. A marxizmus azt tanítja, hogy a gazdasági élet megváltozásával együtt változik a társadalom politikai felépítése, a világnézet és a tömegek öntudata. A gazdasági élet és a politikai felépítés változási folyamata azonban nem egy időben következik be. Az általános jelenség, melyre Marx, Lenin és Sztálin rámutattak, az, hogy a politikai felépítés megváltozása visszamarad a gazdasági élet változása mögött. Ez végeredményben érthető is. Az emberek, érezve a gazdasági életben végbemenő változásokat, nem vonják le azonnal a politikai következtetéseket. A polgári forradalmak voltaképpen nem egészen, mint erőszakos kirobbanások, melyek a már régen megváltoztatott gazdasági alaphoz igyekeznek hozzáidomítani a politikai felépítést.

Lényegében a politikai világban, egészen az első világháborúig Lenin és az orosz bolsevikiek kivül senki sem látta meg, hogy a tőkés rendszer válságba jutott, hogy ennek a rendszernek a szocialista rendszerrel való felváltása történelmileg megoldható feladattá érlelődött.

A politikai öntudat e visszamaradásának általános irányzatán kívül tényleges történelmi okok is közreműködtek abban, hogy a tőkés rendszer általános válsága még nem ment át az emberek tudatába. A háborút megelőző félévszázad a tőkés rendszer legnagyobb fokú fellendülésének időszaka volt. Ebben a félévszázadban a tőkés termelés csaknem négyszeresére emelkedett; ez volt a nagy műszaki haladás időszaka, olyan időszak, melyben a tőkés országok számos gyarmatot ragadtak magukhoz és ezáltal a tőkés termelés piacát kiszélesítették. A polgárság a gyarmatokból származó haszontöbbletet (extra profitot) a munkárisztokrácia megvesztegetésére használta fel. Ebben az időben a reformizmus mély gyökereket eresztett a munkásmozgalomban. Emiatt természetesen az a tény is, hogy e fél század folyamán nem volt háború a nagyhatalmak között. A nagy birodalmak között a porosz-francia háború volt az utolsó; ennek befejezése után csupán helyi jellegű és gyarmati háborúk zajlottak le.

Az első világháborúban egyforma alkatú országok vettek részt. Természetesen meg volt a különbség Anglia, Franciaország és Amerika között — mint olyan országok között, melyekben a polgári forradalmat teljesen megvalósították — és Németország között, melyben még meg voltak a hűbériség erős maradványai, valamint a cári Oroszország között; alapiában véve azonban ezek mind egyforma alkatú polgári országok voltak és népeiknek meggyőződése volt, hogy bármilyen legyen is a háború kimenetele, az abban résztvevő országok ugyanolyan polgári országok maradnak majd, mint addig.

Ezt a »fölfogást« megdöntötte az oroszországi dicsőséges Októberi Forradalom, mely nagy meglepetésként érte a világ polgárságát (beleértve az oroszot is), de éppúgy az Oroszországon kívüli munkásosztályt is. Az Októberi Forradalom győzelme egy csapásra megmutatta az egész világnak a tőkés rendszer általános válságát. E válság politikai kifejezése megnyilvánult abban, hogy a tőkés országok közepette megjelent egy szocialista ország is. E pillanattól kezdve a polgárság kül- és belpolitikájának legfőbb kérdése az lett, hogy a tőkés rendszert fenntartsa és megőrizze.

A tőkés rendszert a legyőzött országokban fenyegette a legnagyobb veszély. A polgárság a háborúval együtt tekintélyét is elveszítette, az államhatalom megingott és a megvert hadsereg nem volt többé megbízható támasza a polgári uralomnak. A tőkés világ polgársága előtt ott állott a kérdés: hogyan mentse át a tőkés rendszert?

A polgári uralom oly módon kísérelte meg a kérdés megoldását, hogy szövetségre lépett a reformista munkásvezérekkel. A polgárság legfőbb módszere az volt, hogy a még fiatal kommunista pártokat elszigetelje a dolgozók tömegétől. E célból a polgárság egész sor politikai engedményt tett a munkásosztály felé, engedélyezte a sajtószabadságot, megengedte a munkásszervezetek működését, bevezette az általános titkos választásokat, stb. Másrészt a szakszervezetek oly hagyományos követeléseit, mint például a nyolcórás munkanap, szociális biztosítás stb. ugyancsak kielégítették. Ígyképpen a polgárság beleegyezett a munkásosztály azon követeléseinek teljesítésébe, amelyek a polgári uralom fennmaradásával összefértek. De emellett érintetlenek maradtak a polgári uralom alapvető tényezői: a termelőeszközök magántulajdonba való meghagyása és a polgári államhatalom.

A polgárságnak sikerült a kommunista pártokat elszigetelnie. Ugyanakkor politikai manővereit egybekapcsolta a legkíméletlenebb terrorral, melyet főleg a forradalmi beállítottságú munkások és a munkásosztály baloldali vezérei ellen folytatott.

E politika alkalmazása légszembetűnőbb Németország háború utáni történetében.

Ezzel egyidejűleg a polgárság harcot folytatott a Szovjetszövetség ellen. Ezt a harcot különböző módszerekkel vezette — a világnézetű harc legkülönbözőbb formáitól kezdve a közvetlen beavatkozásig, mely azonban — mint ismeretes — sikertelenül végződött.

A Szovjetszövetség elleni harc természetesen nem meríti ki ennek az időszaknak külpolitikáját: továbbra is igen éles ellentétek álltak fenn az imperialista hatalmak között. Európában főleg az Anglia és Franciaország közötti ellentétekre kell rámutatni. Anglia nem akarta, hogy Franciaország legyen a földrész legerősebb birodalma s ezért támogatta Németországot Franciaországgal szemben. Világviszonylatban a főellen-tét az angol-amerikai ellentét volt.

A két világháború közötti időszakban jelentősen kiéleződött a tőkés rendszer általános válsága, s ez különösen a legmélyebb és leghosszabb gazdasági válság idején, az 1929–1933 években mutatkozott meg. E válság után egy különleges természetű pangás következett, melyet óriási tömegmunkanélküliség jellemezett. Az általános válság gazdasági tünete nagyon is világossá és érezhetővé váltak a tőkés országok dolgozó tömegei számára. Ennek az lett a politikai következménye, hogy a reformizmus egyre nehezebben tudta megtartani azt a szerepet, melyet, mint a polgárság főtámasztéka töltött be. Egyes országokban be is bizonyosodott, hogy a reformizmus ezt a szerepet nem képes többé teljesíteni. Így pl. Németországban — Berlinben és a Ruhr-vidéken — a

mértékadó ipari központokban, a Kommunista Párt megnyerte a dolgozók többségét. Ilyen körülmények között a németországi, olaszországi és magyarországi polgárság kénytelen volt új pártot, új támasztékot keresni ahhoz, hogy a munkásosztályt befolyása alatt tarthassa. Ilyen eszköz volt a fasizmus, a fasiszta mozgalom, a fasiszta párt. A fasizmus a tőkés rendszer általános válságának terméke és — amint erre Sztálin rámutatott — a fasizmushoz vezető átmenet a polgárságnak nemcsak erejét, hanem gyengeségét is mutatja. Különösen jellemző a tőkés rendszer válságával kapcsolatos fasiszta mozgalomra, hogy a fasiszták rendszerint nem úgy léptek fel, mint a rendszer nyílt védelmezői, nem beszéltek a rendszer védelméről, nem bizonygatták, hogy a tőkés berendezkedés helyes társadalmi rendszer. Ellenkezőleg: mindenütt tőkésellenes jelszavakkal léptek fel, mert Európa legyőzött országaiban a tőkés rendszer nyílt védelmezőinek szerepe akadályozta volna őket abban, hogy befolyásra tehessenek szert a dolgozó rétegek köreiben.

Ez a körülmény egyidőre még a munkásosztály egyes vezető elemeit is megtévesztette. Mint ismeretes, azt az elméletet terjesztették el, hogy a fasizmus a kispolgárság, az osztálytvesztett elemek uralma s hogy bonapartizmus, osztályon felül álló uralom, stb. Mindez természetesen nem felelt meg a valóságnak. Tudjuk, hogy az olasz, magyar és német fasizmust ezen országok monopolistái pénzelték.

Németországban az uralkodó osztályok nem is titkozták Hitler pártjával fennálló kapcsolataikat. A német nehézipar királya, az öreg Kirdorf, a közismert reakciós, aki az első világháború előtti időkben sohasem tűrte meg vállalatában a szakszervezeteket, — 1927-ben nyíltan belépett a fasiszta pártba. Néhány évvel később a volt német császár fia, Ágost Vilmos, a németországi nagybirtokosok képviselője, szintén belépett a náci-pártba. Schacht, a nemzsidó banktőke képviselője, hivatalosan nem lépett be Hitler pártjába, de minden erejével segítségére volt a hatalom megszerzésében, mint ahogyan ezt a nürnbergi per folyamán maga is beismerte. Ilymódon úgy az ipari tőke, mint a nagybirtokos- és banktőke nyíltan elismerte kapcsolatait a fasiszta párttal.

Természetesen a fasizmusnak az egyes országokban megvannak a maga különleges jellemvonásai; mindenütt az illető ország régi reakciós erőivel áll összeköttetésben, de alapjában véve a fasizmus nem más, mint a kiélesedett általános tőkés válság politikai megnyilvánulása. A fasizmus mindenekelőtt azokban az országokban ragadta magához a hatalmat, amelyeket az első világháborúban legyőzték, vagy pedig ténylegesen olyan helyzetben voltak, mint egy legyőzött ország (például Olaszország, holott formailag a győztesek táborához tartozott). Ezekben az országokban, ahol a polgárság a világ erőszakos, újból való felosztására törekedett, segítette a fasiszta erőket, mivel a fasiszták nemcsak marxista-ellenesek, hanem sovíniszták is voltak; a tőkés társadalmi rendszer megvédésén kívül az a feladatuk, hogy a népet új háborúra készítsék elő. Nem szabad elfelejteni, hogy az első világháború során a nép többsége egyik legyőzött országban sem akart új háborút; a szociáldemokrácia pacifista beállítottságú volt, ami szintén csökkentette értékét ezen országok erőszakos támadó szellemű polgársága előtt.

Ennek a cikknek nem az a feladata, hogy a második világháború okait elemezze. Csupán utalunk arra, hogy a második világháború az elsőtől eltérően nem egyforma alkatú országok között kezdődött. Egyik oldalon álltak a fasiszta támadók, a másikon pedig a demokratikus államok, melyek között ott voltak a magasfejllettségű tőkés országok és a Szovjetszövetség is. Érthető, hogy ez a körülmény erős befolyást gyakorolt a tőkés országok egész bel- és külpolitikájára.

Az a tény, hogy a Szovjetszövetség és a magasfejlettségű tőkés országok egy, a fasiszta támadók ellen fellépő közös táborban egyesültek, azt jelentette, hogy a demokratikus táborban lévő két társadalmi rendszer harcát ideiglenesen mérsékeltek, felfüggesztették; ez azonban nem jelenti azt, mintha ez a harc véget ért volna. Másrészt a két rendszer harca a legélesebb formát öltötte, amennyiben a fasiszták fegyveresen megtámadták a Szovjetszövetséget. A szövetségesek segítettek ugyan a Szovjetszövetséget, de nem lehetett azt állítani, hogy emellett megfeledeztek a társadalmi rendszerben fennálló különbségekről. Példaként szolgálhat akár az atombomba titokbantartása is. Belpolitikai téren a kommunista pártok a demokratikus tábor országaiban — Angliában, Amerikában stb. — a háború igazságos jellegének alapján segítettek kormányaikat a fasiszták elleni háborúban, nyomást gyakoroltak rájuk, hogy a második arcvonalat megalkossák, a szövetséges országok reakcióssainak óhaja ellenére is. Védelmezték népeiket a germán fasiszmus veszélyével szemben.

Magától értetődik, hogy az angol-amerikai ellentét — amely a döntő ellentét az imperializmuson belül — a háború ideje alatt ugyancsak a második helyre szorult; az első helyet a demokratikus államok és a fasiszta támadók közötti ellentétek foglalták el; ugyanakkor azonban az angol-amerikai ellentét sem került le a napirendről, sőt, ezen a téren Amerika és Anglia között a küzdelem még a háború alatt is folytatódott. Így például a háború ideje alatt az amerikaiak szigorúan ügyeltek arra, hogy az Angliából kivitt árúnak legfeljebb 10 százaléka legyen az olyan nyersanyag, vagy egyéb alkatrész, amelyet a »bérlet-kölcsön« (land lease) alapján az amerikaiaktól kaptak. S háború idején az amerikai tőke arra törekedett — és nem eredménytelenül —, hogy kiszorítsa az angol tőkét a Latin-Amerikában elfoglalt állásaiból, hogy piacokat szerezzen Indiában és az angol dominiumokban. Az amerikaiak »fekete« lajstromra (vagyis azon vállalkozók lajstromára, melyekkel nem volt szabad üzleti összeköttetést fenntartani) nem csupán tisztán argentinai, hanem olyan argentinai vállalatokat is felvettek, melyekben az angol tőke is érdekelt volt. A Közel-Keleten erősen folyt az angol-amerikai versengés a nyersolajért stb.

A második világháború befejezése után, éppenúgy, mint az első világháború után is, a tőkés rendszer fenntartása ismét fő kérdése lett a tőkés országok kül- és belpolitikájának, úgy, mint az első világháború után volt. A polgárságot a háború befejezése után az egész világ dolgozó rétegeiben kialakuló baloldali irányzat fenyegeti. E baloldali irányzat formái és fokozatai országonként különböznek. Ha olyan elsőrendű tőkés országokat veszünk, mint az USA és Anglia, úgy ezekben az országokban ez a baloldali irányzat mindenekelőtt a reformista irányú munkásmozgalom megerősödésében nyilvánult meg. Angliában — mint ismeretes — a parlamenti választásokon a Labour Party aratott győzelmet. Az USA-ban tömegsztrájkok zailának le és megerősödött a szakszervezeti mozgalom. Ezekben az országokban a kommunista pártok, bár megerősödtek, még nem jelentenek fontos tényezőt az ország belpolitikájában. A tőkés rendszer ezekben az országokban nem rendült meg a háború következtében. Ez érthető is. Azokban az országokban, amelyek győztesként kerültek ki a háborúból, a polgárság nem vesztette el hitelét; az államgépezet épségben maradt, a hadsereg pedig még meg is erősödött a háború előtti időkhöz képest.

Egészen más a helyzet az európai szárazföldön. Ezekben az országokban a polgárság elvesztette tekintélyét. A szárazföldi Európa lakossága egy emberöltő alatt két nagy háborút élt át. Most pedig kénytelen

éhezni; természetesen elsősorban az ipari munkások, az értelmiség és a városi lakosság éheznek, nem pedig a polgári rétegek és a jómódú parasztság. Ilyen körülmények között nem kerülhető el a politikai kiélesedés a munkás- és általában a dolgozó tömegek balrafordulása. Ezt még egy olyan tényezővel is ki kell egészíteni, mint amilyen a tőkés társadalom erős osztály különülése a háború tartama alatt. A középrétegekből kikerülő emberek milliói — iparosok, kereskedők, középosztálybeli polgárság — a háború idejében elvesztették önállóságukat és munkássókká váltak. A pénzhígítás a háború idején és utána azzal a következménnyel járt, hogy a középrétegek megtakarított pénzüket elveszítették. A jelenkori társadalomra rendkívül jellemző az osztály elkülönülés iránya. Ez az irányzat két különböző tábor kialakulásához vezet: az egyik a nagypolgárság és közvetlen környezete, a másik a munkások, tisztviselők és vagyontalan értelmiségiek rétege. Ez az irányzat a város és falu középpolgársága jellegzetes pártjainak vereségében jutott kifejezésre, mint például a franciaországi radikál-szocialista párté, mely az utóbbi 50 év folyamán mindig résztvevett a kormányban, vagy pedig az angol liberális párté, mely azelőtt nagy szerepet játszott az ország politikai életében.

Különösen erősen hitelt vesztettnek mutatkozott a polgárság az országban, amelyek német megszállás alá kerültek, mivel a polgárság Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Csehszlovákiában, Magyarországon alapjában véve együttműködött a fasiszta megszállókkal. Igaz, voltak kivételek is: mindegyik országban akadtak elvélve olyan tőkésék, akik résztvettek az ellenállási mozgalomban. Azonban a polgárság mint osztály, a maga egészében együttműködött a megszállókkal s a háborús vereség következtében ez volt tekintélye leromlásának fő oka ezekben az országokban.

De ezenkívül fennáll még egész sor új, fontos politikai tényező, mely megkülönbözteti a mostani helyzetet az első világháború utáni helyzettől. *Ilyen új jelenség az európai kommunista pártok szerepének megváltozása.*

Európa kommunista pártjai — mint tudjuk — nagy népszerűségre tettek szert, mert vezető szerepük volt Európa valamennyi országában az ellenállási mozgalom megszervezésében.

»A kommunisták befolyásának megnövekedését — jelentette ki Sztálin a Pravda tudósítójának Churchill beszédével kapcsolatban adott interjújában — nem lehet véletlennek nevezni. Ez a befolyás egészen törvényszerű jelenség. A kommunisták befolyása azért növekedett meg, mert azokban a nehéz években, amikor a fasiszmus volt uralmon Európában, a kommunisták bebizonyították, hogy megbízható, bátor, önfeláldozó harcosai a népek szabadságáért vívott, fasiszmus elleni küzdelemnek«.

Elegendő, ha csak az Európában lezajlott háborúutáni választások adatait említjük fel, hogy meggyőződünk az európai kommunista pártok befolyásáról. *Franciaországban a Kommunista Párt az országnak majdnem legerősebb politikai pártja* és feltétlenül a nagyvárosok első pártja: az 1945 október 21-én és 1946 június 2-án megtartott választásokon több mint 5 millió szavazatot kapott. Olaszországban a Kommunista Párt mintegy 2 millió tagot számlál és az ország vezető pártjainak egyike, a június 2-i választásokon 4,3 millió szavazatot kapott. Erősen megnövekedett a Kommunista Párt befolyása olyan országokban is, mint pl. Hollandia, Belgium, Norvégia, Luxembourg. Csehszlovákiában a kommunisták körülbelül 2.700.000 szavazatot kaptak, s így az ország legerősebb pártját alkotják. Magyarországon mintegy 800.000

ember szavazott a kommunistákra. A szárazföldi Európa csaknem valamennyi országában a kommunisták résztvesznek a kormányzásban és nagy szerepük van az ország gazdasági életének újjáépítésében. Végül rendkívüli sikereket értek el a kommunista pártok Lengyelországban, Jugoszláviában és Bulgáriában, ahol vezető erői a népi és hazafias frontoknak.

Mindazon országokban, melyek végig szenvedték a hitlerista megszállást s melyekben a polgárság együttműködött a megszállókkal, a megszállók ellen vezetett ellenállási mozgalom egyben elkerülhetetlenül az illető ország nagytőkés csoportja ellen folytatott harcot is jelentette. A kommunisták sikereiket annak a politikának eredményeként érték el, melyet most valamennyi ország kommunista pártja követ, leszűrve az első világháború tapasztalatait. A kommunista pártok az összes dolgozók — a munkások, parasztok és értelmiségiek — érdekeinek védelmezői. Ez a politika lehetetlenné teszi a reakció régi taktikáját — a kommunisták elszigetelését a dolgozók tömegeitől.

A második új mozzanat, mely a mostani helyzetet a régi, első világháború utáni helyzettől megkülönbözteti, a Szovjetszövetség gyökeresen megváltozott helyzete és szerepe a világpolitikában. A Szovjetszövetségnek, mint világhatalomnak, a tekintélye megnövekedett és befolyását még ellenségei is kénytelenek elismerni.

A második világháború befejezése után a tőkés államok bel- és külpolitikai irányvonala, csak úgy, mint az első világháború után, a tőkés rendszer megőrzésére irányul.

Meg kell állapítani, hogy ezt a vonalat Angliában már a háború alatt is követték. Így például Angliában menedéket találtak a reakciós emigráns kormányok. Előkészületek folytak arra nézve, hogy ezek az illető országaiuk felszabadítása után, mint törvényes kormányok térhessenek vissza.

Nyugat-Európa több országának felszabadítása után felvetődött a partizánok lefegyverzésének kérdése, valamint az ellenállási mozgalom vezetőinek lehetőség szerinti kizárása az újonnan megalakuló kormányokból. Természetesen a mostani időkben sokkal nehezebb volt a tőkés rendszert abban a formában, mint az a háborúig fennállott, nyíltan védelmezni. Amerikában persze vannak a rendszernek befolyásos támogatói és csoportjai, mint például Johnson, Vandenberg és a mögöttük állók, akik a háború előtti rendszerhez való visszatérés mellett törnek lándzsát. Ezek azonban kivételek. Alapjában véve mindenütt beismerik, hogy a tőkés rendszer mélyreható reformra szorul; mindenfelé találhatók olyan világnézeti irányok, mint a tervgazdálkodás felé való törekvés a tőkés rendszer feltételei között, a szociális biztosítás bevezetése, az államkapitalizmus kiépítése stb.

Angliában — mint ismeretes — megkezdtek néhány fontos iparág államosítását. Az a tény, hogy maga a polgárság kényszerül a termelőeszközök államosítására, magábanvéve már beismerése annak, hogy a termelőeszközök magántulajdonának rendszere elavult. Természetesen nagy a különbség az angliai államosítás és azok között államosítások között, melyek Kelet-Európa újalkatú demokráciájú országaiiban folynak. Ezekben az országokban a nagybirtokok formájában fennállott hűbéri maradványokat már felszámolták, a termelőeszközök jelentékeny része állami tulajdont képez s maga az állam nem olyan szervezet többé, mely a gazdagoknak alárendeli a dolgozókat, hanem az utóbbiak érdekeinek védelmében működik. A régi alkotú demokrácia országaiiban, mint például Angliában, az államosítás nem változtatja meg a nemzeti vagyon és nemzeti jövedelem megoszlását, mivel a tulajdonosok olyan

megváltási feltételeket kapnak, hogy jövedelmük az államosítás után megközelítse régi jövedelmüket. Ezzel szemben az újjalkotó demokrácia országaiban az államosítás a nemzeti jövedelem megosztásának nagyméretű megváltoztatását jelenti, az államosított üzemek volt tulajdonosai terhére.

Milyen módszerekkel harcolnak ezidőszert az állami szolgálatba álló politikusok a tőkés rendszer fenntartása érdekében, mindenekelőtt Európában?

Elsősorban kísérletek történtek arra nézve, hogy a munkásmozgalmat megerősítsék a reformizmust, hogy a szociáldemokrata pártokat, valamint a reformista munkásmozgalmat Németországban, Magyarországon, Olaszországban és Franciaországban újból a polgárság fő társadalmi támaszává tegyék.

Az európai országokban a haladó és reakciós erők között küzdelem folyik a szociáldemokrata pártokért. Ez képezi a tőkés országok belpolitikájának főtartalmát. Természetesen ez a küzdelem egyben minden szociáldemokrata párton belül is harcot jelent a jobb- és balszárny között, a szociáldemokrata munkástömegek között, — melyek sokkal inkább hajlamosak együttthaladni a kommunistákkal — és a még jelentékeny befolyással bíró jobboldali vezetők között, akik a szociáldemokrata pártokat a régi, háborúelőtti formájukban igyekeznek visszaállítani.

Ez a harc különösen élénk Németországban. A szociáldemokrácia jelentős része szakított a párt multbeli politikájával és a kommunistákkal való együttműködés mellett nyilatkozott. 1946. április 21–22-én tartották meg a németországi szociáldemokrata és kommunista pártok egyesülési kongresszusát, melyen megalakult a munkásosztály egységes pártja, — a németországi Egységes Szocialista Párt. A két párt egyesítése mellett szállt síkra a szovjet megszállási övezet szociáldemokratáinak többsége. Az angol és amerikai megszálló hatalmak ellenkező irányú beavatkozása ellenére a szociáldemokraták és kommunisták a szovjet megszállási övezetben végbement egyesülése élénk visszhangra talált Nyugat-Németországban is.

Létrejött hát Németországban a munkásosztály egységes pártja s ez komoly csapást jelent a reformista mozgalom számára. Ezért érthető, hogy az összes reakciós elemek az új párt ellen fordultak. Anglia és az USA jobboldali körök azonnal a szociáldemokraták és kommunisták egyesülése ellen nyilatkoztak és most jelentős támogatásban részesítik azokat a szociáldemokrata politikusokat, akik — élükön Schuhmacherrel — azzal kísérleteznek, hogy Németország nyugati részében a tőkés rend védelmezésére életrehívják a régi reformista szociáldemokráciát. Jellemző, hogy Schuhmacher csoportjához csatlakozott a párt régi, levitézlett politikusainak többsége, így Szevering, Noszke, Paul Loebe és mások, a polgári rend régi, kipróbált védelmezői. Az angol sajtó nyíltan agitált a szociáldemokrácia e szárnyának támogatása érdekében. Így például az »Economist« című lap (1946. IV. 26-án) ezeket írja: »A szociáldemokraták, beállítottságuknál és módszereiknél fogva, közelebb állnak az angol felfogáshoz, mint bárki más... Véleményünk szerint az első, halaszthatatlan megoldásnak abban kell megnyilvánulnia, hogy a szociáldemokrata pártnak az angol megszállási övezetben nyílt támogatást kell nyújtani«.

Kétségtelen, hogy a tőkés országok további belpolitikai fejlődése jelentős mértékben függ a szociáldemokráciáért és a szociáldemokrácián belül folytatott harc kimenetelétől.

A tőkés rendszer védelmének második vonala a vallás, illetve az egyház befolyásának erősítése. A katolikus egyház a pápa irányítása

alatt valami »katolikus internacionálé«-félét hoz létre. A Vatikán nemrégiben harminckét katolikus főpapnak adta meg a bíborosi címet a világ különböző országaiban, hogy erősítse befolyását. Ugyanez az igyekezet jellemzi egyes országokban a protestáns egyházat is. Kísérletek történtek arra nézve is, hogy a muzulmán egyházat a politikai harc eszközeként használják fel. Ez a legélesebben Indiában jutott kifejezésre.

Egészen sajátos taktikát alkalmaz a polgárság azon országokban, melyekben a szélsőjobboldali reakciós pártokat betiltották. A polgárság befolyásolni igyekszik az engedélyezett demokratikus pártok jobboldali pártjait és arra törekszik, hogy e pártok vezetését saját kezébe kaparinthassa, s hogy e pártokon belül többséget alkosson. A magyarországi, a kormánykoalícióban résztvevő pártok között legjobboldalibb a Kiszgazdapárt. A választások után kiderült, hogy ez a párt Budapesten azokban a kerületekben, ahol egy talpalatnyi megművelésre alkalmas föld sincs, a szavazatok többségét szerezte meg. Erre a pártra szavazott az egész polgárság, valamint a polgárságot követő elemek.

A tőkés rendszer harmadik védővonala, mely egyelőre még csak igen burkolt formában jelentkezik — kísérlet a fasiszmus újjáélesztésére. Ha igaz az, hogy a fasiszmus a tőkés rendszer fokozódó általános válságának kifejezője, akkor várható, hogy a fasiszmus feléled. Még Lenin mutatott rá, hogy a reakció a monopolisztikus tőkés rendszer elkerülhetetlen velejárója. A »Marxizmus karikatúrájáról« című cikkében a következőket írta:

»Az új gazdasági rend, a monopolisztikus tőkés rendszer (az imperializmus ugyanaz, mint a monopolisztikus tőkés rendszer) politikai versenynek felépítménye a demokráciától a politikai demokráciához való áttérés. A szabad versenynek a demokrácia, a monopolizmusnak a politikai reakció felel meg.«

Ezidőszereint a tőkés országokban kétségtelenül folyamatban van a politikai reakció és a fasiszmus bizonyos újjáéledése. Fennállnak fasiszta országok, mint Spanyolország, Portugália, Ezenkívül a fasiszták földalatti tevékenységet fejtenek ki azon országokban, amelyekben azelőtt fasiszmus uralkodott: Németországban, Olaszországban, Magyarországon, stb.

De kétségtelenül megfigyelhetők a fasiszta mozgalom újjáéledésének tünetei a demokratikus országokban is. Ezt bizonyítja a fasiszta párt működése Angliában, a Ku-Klux-Klan és más csoportoké Amerikában, stb. Görögországban, ahol tulajdonképpen az angolok irányítják a politikát, jónéhány kormányváltás után végeredményben is a monarchista reakciósok kormánya alakult meg, amelyet úgy tárgyilagosan, mint személyileg nehezen lehet a fasisztáktól megkülönböztetni.

Természetesen az újalkatú demokrácia országaiban a fasiszmus újjáéledése nagyon megnehezült, miután a földreform eredményeképpen a földbirtokos osztályt felszámolták. A legfontosabb termelőeszközök államosítása a nagytőkések gazdasági hatalmát is aláasta. Ha hozzáfűzzük még, hogy az államhatalom ezekben az országokban haladó erők kezében van, úgy érthetővé válik, hogy a fasiszmus újjáéledése ezekben az országokban rendkívül nehézségekbe ütközik.

A tőkés országok belpolitikája, mint mindig, úgy a jelen időpontban is, szorosan egybefűződik a külpolitikával.

Jelenleg a Szovjetszövetség ellen irányuló harc módszerei természetesen mások, mint az első világháború után. A régi értelemben vett »beavatkozás« most nem lehetséges. Azonban a különböző országok reakciós körei hajszát folytatnak a Szovjetszövetség ellen, megkísérik

elszigetelését, valamint egy szovjetellenes tömb létrehozását. Sztálin 1946 május elsejei parancsában kijelentette:

»Miközben békés szocialista építéssel foglalkozunk, egyetlen percre sem szabad megfeledkeznünk az új háború terveit szövögető nemzetközi reakció hajkeveréséről. Feltétlenül emlékeznünk kell a nagy Lenin kijelentésére, melyben megmondta, hogy a békés munkára való áttérésnél állandóan résen kell lennünk és országunk fegyveres erejére, védekező képességére úgy kell vigyáznunk, mint a szemünk világlámpájára.

Molotov 1946 május 27-én adott nyilatkozatában rámutatott Amerikára és Anglia háború utáni politikájának néhány igen jellegzetes irányzatára, melyek a békeszerződések előkészítésében nyilvánultak meg.

»Kiderült — mondotta Molotov —, hogy az egyes amerikai körökben hangoztatott ugynevezett »harc a békéért« sokszor egyenesen abban az óhajban jut kifejezésre, hogy két állam akarátát egy harmadik államra kényszerítsék.

Molotov visszautasította a reakciós erők olyirányú kísérleteit, melyekkel a Szovjetszövetség jelentőségét csökkenteni akarták és kisebbségi szerették volna szerepét a háborúutáni világban.

»Egyes külföldi körökben — jelentette ki Molotov — az az igényt tapasztalható, hogy kiszorítsák a Szovjetszövetséget a nemzetközi kérdésekben általa elfoglalt, neki jogosan kijáró vezető helyéről és foglalt éjszenek a Szovjetszövetség nemzetközi tekintélyén. Így azonban csupán rövidlátó, reakciós körök cselekedhetnek. Ezek nem érthetik meg, hogy a szovjet állam — mely magára vállalta a fasiszta zsarnokság elleni küzdelem nehezebbik részét — joggal foglalja most el nemzetközi viszonylatban azt a helyet, amely megfelel a kis és nagy nemzetek egyenjogúsága érdekeinek a békéért és biztonságáért folytatott küzdelemben.

Igen jellemző a polgárság politikájára, hogy az angol reakció az európai szociáldemokrácia jobbszárnyát a Szovjetszövetség elleni harcra használja fel. Természetesen a Labour Party és a munkáspárti kormány a legmegfelelőbbek arra, hogy az angol polgárság céljai eléréséhez felhasználja őket. E tekintetben a munkáspárti kormány létezése az angol polgárság számára előnyösebb, mint a konzervatív kormányé. Meg kell még jegyezni, hogy akkor, amikor a konzervatív kormány külpolitikája ellen néha felszólaltak a Labour Party hívei s ilyképpen egy jelentős ellenzék állott szemben ezzel a külpolitikával, most a konzervatív pártnak nincs rá oka, hogy Bevin politikával szemben állást foglaljon. Igaz viszont, hogy az angol munkások nem helyeslik Bevin és a munkáspárti kormány reakciós külpolitikáját. Ennek az elégedetlenségnek kifejezője a munkáspárt parlamenti csoportjának ellenzéke, mely szembehelyezkedik Bevin külpolitikájával.

A két rendszer harca ma sem egyedüli tartalma a tőkés országok külpolitikájának. A nagy tőkés országok, — minderekelőtt Anglia és Amerika között ujjálednek az imperialista ellentétek, annak ellenére, hogy mindkét hatalom közös diplomáciai tömbben lép fel több nemzetközi kérdésben. A két angolszász birodalom erőviszonyaiban a háború folytán lényeges eltolódás állott be. Az Egyesült Államok a háború előtt a tőkés világ államai között gazdasági téren az első helyet foglalták el, viszont katonai téren erősen elmaradtak. Most, a háború után az Egyesült Államok katonai téren is kétségtelenül az első helyen állanak a tőkés világban. Katonai szervezetük egyre határozottabban kialakult. Az angol-amerikai ellentétek a második világháborúig, helvésebben mindaddig, amíg a német fasiszta támadás fenyegetni kezdte Angliát és Amerikát, — a tőkés világ alapvető ellentétei voltak; Németország leverése

után a tőkés világban belül újból döntő ellentétékké váltak. Az amerikai politika most mindenekelőtt arra törekszik, hogy szétzúzza az angol világbirodalmat s ezáltal az angol tőkével folytatott versenyben az amerikai tőke számára világszerte egyforma feltételeket csikarjon ki. Ez a főcélja. Az a törekvése, hogy az angol, francia és holland birodalmat szétrobbantsa, a legkülönbözőbb formákban nyilvánul meg. A megnyilvánulások egyike volt a háború folyamán az angol-amerikai szövetség terve, közös gyámság terve az összes gyarmatok fölött stb. Ez az igyekezet néha egyenesen nevetséges formákat öltött. Így például egy amerikai közíró nemrégiben könyvet írt, melyben igen élesen bírálja az angol, francia és holland gyarmati politikát. Egy ilyen bírálat után azt lehetne hinni, hogy az író javasolni fogja a gyarmati népek függetlenségének biztosítását. Ehelyett azonban a könyv szerzője kijelenti, hogy a gyarmati népek még nem értek meg a függetlenségre; azt ajánlja, hogy minden gyarmati nép maga választhassa meg gyámját, de ne legyen joga gyámul választani azt az imperialista birodalmat, amely most uralkodik fölötté; vagyis az angol gyarmatoknak ne legyen joguk Angliát választani gyámul. A szerző úgy véli, hogy valamennyi gyarmati nemzet minden bizonnyal Amerikát fogja választani, mivel az amerikaiak — úgymond — jóindulattal viseltetnek a gyarmatok iránt és biztosíthatják felvirágzásukat. Az amerikaiak az idegen gyarmatokon bizonyos fokig még segítik is az imperialista-ellenes mozgalmat. A gyarmati rendszer elleni mozgalom megerősödött. Ennek egyik főoka, hogy az angolok, franciák, hollandok elvesztették tekintélyüket a gyarmati országokban: a gyarmati népek már nem félték tőlük úgy, mint azelőtt. A gyarmati népek, mint katonák résztvettek az egyik imperialista állam fegyveres harcában más országok ellen; tanúi voltak az amerikai, angol, holland katonák vereségének és foglyulejtésének; megrendült a hitük elnyomóik verhetetlenségében.

Az imperialista-ellenes mozgalom megerősödésére gazdasági okok is befolyást gyakorolnak. A gyarmatok egy része a háború alatt igen megerősödött, egyes gyarmati országok pénzügyi téren függetlenítették magukat Angliától, sőt Anglia hitelezőivé váltak.

A gyarmati kérdéssel függ össze a nyugati tömb kérdése is. A nyugati tömb, melynek az volt a célja, hogy egy politikai szövetségben egyesítse Angliát, Franciaországot, Belgiumot, Hollandiát, Portugáliát (esetleg a skandináv országok egy részét), elsősorban a Szovjetszövetség ellen irányulna, s kísérletet jelentene ismét felállítani a hírhedt »egészségügyi zárlatot«. Azonban nem a Szovjetszövetség határán, mint egykor, mert ott most a Szovjetszövetséggel szoros barátságban élő országok vannak, hanem Nyugat-Európában.

De ennek a nyugati tömbnek volna egy másik oldala is. Az Angliából, Franciaországból, Belgiumból, Hollandiából és Portugáliából létesítendő tömb magabazárna a világ gyarmatainak 95%-át. Létrehozása, a gyarmatok közös megvédésének kísérletét jelentené az USA azon igyekezetével szemben, hogy a régi gyarmati birodalmakat megszüntesse és gazdaságilag meghódítsa ezeket a területeket, továbbá ezen államok kísérletét arra, hogy közösen szembeszálljanak az egyre inkább kiélesedő nemzeti-felszabadító mozgalommal.

Érthető, hogy e cikk keretein belül csupán a tőkés rendszer általános válságának időszakában fennálló kül- és belpolitika alapvonalaival lehetett foglalkozni. De csak ezeknek az alapvonalaknak az ismerete teszi lehetővé annak a bonyolult diplomáciai küzdelemnek a megértését, amely a négy nagyhatalom külügyminisztereinek ismétlődő tanácskozásain, a párizsi békekonferencián, Németországban és Kínában lezajlik.